

SOUČASNÁ ÚROVEŇ OCHRANY ROSTLIN V ČR

Doc. Ing. Vladimír ŘIMSA, CSc.

KATEDRA OCHRANY ROSTLIN, ČZU V PRAZE

Hlavním záměrem všech systémů ochrany rostlin je zajistit zdárný vývoj pěstovaných kultur v průběhu vegetace a zabránit ztrátám na sklizené produkci. Snahou pěstitelů je maximálně využít výnosový potenciál odrůd vhodnými technologickými vstupy zahrnujícími mimo jiné preventivní a přímou ochranu před chorobami, škůdci a pleveli. Genetické možnosti stávajících odrůd jsou v polních podmínkách při vysoké úrovni pěstování využívány přibližně z poloviny, zatímco nedodržováním některého z doporučených technologických zásahů klesá využití vysoce produktivních odrůd téměř na pětinu.

Ochrana rostlin je jedním z významných článků v celém systému hospodaření, majícím vliv na výsledném efektu, to je dosažení příslušné výnosové hladiny a kvality rostlinné produkce. Žádný z technologických vstupů, jako jsou výživa, předseťová příprava, kultivace, ochranné zásahy, nelze považovat za prioritní, neboť působí jako celek vzájemnými vazbami a při selhání kteréhokoliv z nich nedodržením technologické kázně vždy dojde k poklesu výnosu, případně i kvality. Uvedené skutečnosti jsou většinou odborné zemědělské veřejnosti známy, přesto však se opakovaně setkáváme se zásadními pěstitelskými nedostatky, které převážně vyplývají ze silného ekonomického tlaku na zemědělce a v posledních letech ještě se zhoršenou odbornou znalostí, zejména na specializovaných úsecích, jakou ochrana rostlin je. Při nedostatku finančních prostředků zemědělec ve snaze o dosažení co největších úspor minimalizuje nebo zcela opomíjí „relativně“ nepotřebné operace. Zkušenosti ukazují, že tam, kde jsou nižší odborné znalosti dochází k úsporám zejména v ochraně a výživě rostlin, případně jsou využívány méně kvalitní osiva a sádky z vlastní produkce. Krajním řešením je pak skutečnost, že část ploch zůstává neobdělána.

Rozsáhlé a zejména rychlé změny v našem zemědělství provázené v mnoha případech nekonceptností a absencí vzájemných vazeb zemědělské prvovýroby, služeb a zpracovatelského průmyslu, vedly k poklesu zemědělské produkce. Chybí alespoň minimální existenční jistota zemědělců, která je nezbytná při práci s biologickým materiálem, což vede k odchodu odborně i organizačně zdatných pracovníků ze zemědělství, tak je tomu i v případě specialistů v ochraně rostlin. Zvláště tíživá situace nastává v letech pěstitelsky méně příznivých, jakým byl v důsledku povětrnostních podmínek rok 1996.

Hlavní změny v ochraně rostlin v období let 1988-1996

- Na většině ploch je patrný větší rozsah zaplevelení v důsledku minimalizace pěstitelských zásahů a rozšíření některých plevelných druhů. Neobdělané pozemky jsou zdrojem dlouhodobého silného zaplevelení, včetně jiných negativních důsledků, např. tvorba alergenů.
- V závislosti na ročníku dochází k posunu spektra živočišných škůdců u jednotlivých kultur, např. brambory-větší výskyt mandelinky bramborové, obilniny a cukrovka-pokles výskytu mšic.
- Patrný posun ve spektru rozšíření chorob rostlin související s větším zastoupením obilnin v osevním postupu, větší výskyty chorob pat stébel, naopak v důsledku nižšího dusíkatého hnojení méně listových poškození chorobami u obilnin. Zaznamenáván je nárůst bakteriálních

onemocnění brambor pravděpodobně v důsledku velkých přesunů zemědělské produkce a sníženou kontrolou mezi jednotlivými oblastmi.

- V uplynulém období mimořádně vzrostla nabídka a dostupnost pesticidů, která není koordinována státem (pouze registrace) a je proto na obchodních zástupcích firem produkujících pesticidy, kde hlavním kritériem je finanční efekt z objemu prodeje pesticidů. Zemědělec je pod silným tlakem prodejců pesticidů a při nižší odborné znalosti se špatně orientuje nejen ve výběru, vhodnosti použití, takto nepřímou je kladen důraz pouze na chemickou ochranu.
- V současné době se projevují nedostatky na úseku služeb v ochraně rostlin. V omezeném rozsahu nebo zcela chybí poradenství a osvěta v ochraně rostlin a pokud existuje je zaměřena pouze na chemickou ochranu prostřednictvím dealerů pesticidů. Chybí soukromá, či státní poradenská služba zahrnující kompletní služby pro zemědělce od prodeje nezbytných vstupů (osiv, strojů, hnojiv, pesticidů) až po poskytování informací o nových poznatcích ze všech úseků pěstování rostlin. Tyto informační služby by měl společně hradit stát i zemědělec.
- Zřejmá je na úseku ochrany rostlin obměna aplikační techniky v důsledku chybějících finančních prostředků. Kvalitní ošetření vhodnými a seřízenými postřikovači vzhledem k finanční náročnosti může zajistit pouze specializovaná firma na služby v ochraně a výživě rostlin.
- Zhoršená úroveň znalostí v ochraně a výživě rostlin, která je zapříčiněna odchodem specialistů ze zemědělských podniků (při absenci poradenské služby) vede k většímu riziku provedení nesprávných aplikací pesticidů, ohrožení prostředí a kontaminaci potravinového řetězce.
- Přestože došlo ke snížení spotřeby pesticidů ve sledovaném období (nedostatek financí) je rozsah poškození rostlin chybnou aplikací přípravků větší.
- V současné době chybí přísnější státní dozor v ochraně rostlin, který má být řešen dle zákona o rostlinolékařské péči s platností od roku 1997. Problémem pravděpodobně bude jeho správná interpretace neboť vše je závislé na dostatku kvalifikovaných osob, které kontrolní činnost budou provádět.

Výše uvedené hlavní nedostatky v ochraně rostlin se mohou ještě více projevit, ať již stagnací výnosů, zhoršenou kvalitou produkce, ale i rizikovostí ochranných zásahů pokud nebude zajištěna dostatečně vysoká odborná úroveň odpovědných pracovníků.

Důraz by měl být kladen na dostatečnou osvětu v zemědělských podnicích, dále zpřísnit legislativu a omezit běžnou dostupnost pesticidů pro širokou veřejnost a zejména posílit státní kontrolní systém na dodržování zásad správné aplikace pesticidů.

Poradenskou činnost by měl v prvopočátcích jejího fungování ve větším rozsahu podpořit stát a umožnit tak zemědělcům racionálněji využít finančně náročné vstupy a dosáhnout tak potřebnou rentabilitu hospodaření. Potřeba vzniku celostátně působící poradenské organizace pro zemědělce se ukázala nanejvýš užitečná, zejména pro soukromě hospodařící zemědělce na menších plochách, kteří nezbytně potřebují kvalifikovanou informaci o posledních poznatcích z pěstování rostlin, ekonomice, včetně uplatnění své produkce na trhu.